

Forslag

til

Lov om ændring af ophavsretsloven.

Fremsat den 11. januar 1977 af *ministeren for kulturelle anliggender*.

§ 1.

I lov om ophavsretten til litterære og kunstneriske værker, jfr. lovbekendtgørelse nr. 130 af 15. april 1975, som ændret ved § 4 i lov nr. 250 af 12. juni 1975, foretages følgende ændringer:

1. § 17 affattes således:

„§ 17. Inden for undervisningsvirksomhed må der ved lyd- eller billedoptagelse fremstilles eksemplarer af værker, som udsendes i radio eller fjernsyn. Sådanne eksemplarer må kun benyttes i undervisningsvirksomhed. Ministeren for kulturelle anliggender kan fastsætte regler om opbevaringen og benyttelsen af de foretagne optagelser.

Stk. 2. Ophavsmanden har krav på vederlag, når der foretages optagelse af værker, der gengives i andre udsendelser end undervisningsudsendelser.

Stk. 3. Vederlagskravet kan kun gøres gældende gennem organisationer, som er godkendt af ministeren for kulturelle anliggender.

Stk. 4. Bestemmelsen i stk. 1 gælder ikke for filmværker, som indgår i biografernes almindelige repertoire af spillefilm, medmindre der ved udsendelsen i fjernsyn kun er benyttet mindre dele af værket.“

2. I § 48, *stk. 3*, ændres „§§ 17, 20“ til: „§ 17, stk. 1 og 4, § 20“.

3. I § 49, *stk. 3*, ændres „og § 14“ til: „og §§ 14 og 17,“.

4. I § 54 indsættes efter „16,“: „17,“.

5. I § 59, *stk. 1*, indsættes efter 2. pkt.:

„Retten til vederlag efter § 46, *stk. 2*, jfr. § 17, *stk. 2*, gælder dog kun for lydoptagelser, som finder sted i Danmark“.

§ 2.

Loven træder i kraft den 00. 1977.

Bemærkninger til lovforslaget.

Almindelige bemærkninger.

Den gældende lov nr. 158 af 31. maj 1961 om ophavsretten til litterære og kunstneriske værker og lov nr. 157 af 31. maj 1961 om retten til fotografiske billeder trådte i kraft den 1. oktober 1961. Siden er der ved lov nr. 174 og 175 af 21. marts 1973 gennemført mindre ændringer i de to love for at muliggøre Danmarks ratifikation af Bernerkonventionen til beskyttelse af litterære og kunstneriske værker i den skikkelse, konventionen har fået

ved de i 1967 og 1971 henholdsvis i Stockholm og Paris afholdte revisionskonferencer. Ophavsretsloven og fotografiloven er med de i 1973 gennemførte ændringer optrykt i lovbekendtgørelse nr. 130 og 129, begge af 15. april 1975.

I oktober 1970 nedsatte de for ophavsretslovgivningen ansvarlige nordiske ministre en komité af sagkyndige med den opgave at forberede en generel revision af de nordiske ophavsrets- og fotografilove, som i 1960-61 var gennemført på nordisk

basis. Komiteen blev sammensat af 2-3 sagkyndige fra hvert land. Som danske sagkyndige blev udpeget kontorchef W. Weincke, ministeriet for kulturelle anliggender, og professor, dr. jur. Mogens Koktvedgaard, Københavns Universitet.

I direktiverne for komiteen blev det fremhævet, at hovedmålet med revisionsarbejdet skulle være at tilpasse lovgivningen dels til den tekniske udvikling, der havde fundet sted siden 1961, dels til den udbygning af ophavsmændenes organisationer, som var sket i denne periode. Der tilsigtedes ingen ændring i lovenes grundlæggende principper og systematiske opbygning.

Komiteen afgav en 1. delbetænkning »Upphovsrätt I - Fotokopiering och bandinspelning särskilt inom undervisningsverksamhet« (NU 1973:21) i februar 1974.

I betænkningen foreslår komiteen:

- 1) at der gennemføres aftalelicensbestemmelser for fotokopiering inden for undervisnings- og erhvervssektoren m.v. (§§ 11 a-c). Aftalelicenssystemet indebærer, at adgangen til at foretage fotokopiering gøres afhængig af kollektivaftaler med ophavsmændenes organisationer. Når kollektivaftalen er indgået, får aftalen efter loven virkning i forhold til rettighedshavere, der ikke er tilsluttet organisationerne.
- 2) at ophavsretslovens § 17 ændres, således at der bliver en udvidet adgang til at foretage optagelse af radio- og fjernsynsudsendelser til undervisningsbrug.

Med hensyn til § 17 går forslaget nærmere ud på, at skoler og andre undervisningsinstitutioner skal have ret til at optage radio- og fjernsynsudsendelser på lyd- og billedbånd til undervisningsbrug uden samtykke fra ophavsmændene. Optagelsesadgangen skal gælde for alle udsendelser, ikke kun for undervisningsudsendelser. For optagelse af andre udsendelser end undervisningsudsendelser foreslås en tvanglicensordning, der sikrer ophavsmændene ret til vederlag for sådanne optagelser. De svenske sagkyndige foreslår vederlagsordningen udformet som en aftalelicens svarende til bestemmelserne om fotokopiering, jfr. ovenfor.

Den foreslåede tvanglicensordning indebærer, at ophavsmændene udelukkende får ret til vederlag, ikke nogen ret til at modsætte sig eller stille betingelser for at optagelsen foretages. Kan der ikke opnås enighed om vederlagets størrelse, kan spørgsmålet indbringes til endelig administrativ afgørelse i det i lovens § 54 omhandlede nævn (tvanglicensnævnet).

Om komitébetænkningen har der i foråret 1974

været indhentet udtalelser fra en række institutioner og organisationer af ophavsmænd m. v. Reaktionen på komitéforslagene har generelt været positiv. Fra flere sider, bl. a. fra administrationsdepartementet og industrirådet, har man dog tilkendegivet betænkelighed ved de praktiske og administrative konsekvenser ved de foreslåede aftalelicensordninger, navnlig på fotokopieringsområdet. Ophavsmændenes og de udøvende kunstneres organisationer har taget afstand fra forslaget til ændring af § 17. Organisationerne finder, at alle optagelser til undervisningsbrug bør være betinget af samtykke fra ophavsmændene. Organisationerne er videre af den opfattelse, at såvel den gældende lovs § 17 som den foreslåede lovændring er udformet på en måde, der ikke stemmer med Bernerkonventionen og ophavsmændenes legitime interesser. For såvel undervisningsudsendelser som andre udsendelser ønsker organisationerne gennemført aftalelicensbestemmelser, der tilgodeser ophavsmændenes økonomiske interesser og giver kontrolmulighed med hensyn til anvendelsen af de foretagne optagelser. Undervisningsministeriet, radiatorådet, kommunernes landsforening, LO samt en række folkelige oplysningsorganisationer har understreget behovet for, at der hurtigt tilvejebringes muligheder for gennem lyd- og billedoptagelser at efteranvende udsendelser i radio og fjernsyn inden for undervisnings- og folkeoplysningssektoren. De nævnte myndigheder og institutioner har derfor stillet sig positivt til en gennemførelse af forslaget til ændring af § 17.

Efter at komitébetænkningen i foråret 1974 havde været til høring i samtlige nordiske lande tog den svenske regering i november 1974 initiativ til, at spørgsmålet om reformbehovet inden for ophavsretten og formerne for det nordiske lovgivningssamarbejde blev taget op til drøftelse i Nordisk Ministerråd. Overvejelserne resulterede i, at Ministerrådet i maj 1975 vedtog nye retningslinier for revisionsarbejdet. Rådet bestemte videre, at revisionsarbejdet fremtidigt skulle varetages af nationale ophavsretskomiteer, hvis formænd skulle udgøre et nordisk samarbejdsudvalg med den opgave at søge den nordiske retsenhed på området bevaret og udbygget. Endelig blev det besluttet, at spørgsmålet om lovgivning på basis af delbetænkningen fra den nordiske ophavsretskomite skulle forhandles på departementalt plan mellem de implicerede ressortministerier.

I overensstemmelse med Ministerrådets beslutning har ministeriet for kulturelle anliggender i maj 1976 nedsat et dansk ophavsretsudvalg bestående af repræsentanter for ophavsmandsorgani-

sationerne samt en række offentlige myndigheder og institutioner.

Under nordiske departementsforhandlinger senest i marts 1976 har der været enighed om, at problemerne omkring den fotokopiering o. lign., der finder sted inden for undervisningssektoren og erhvervssektoren, endnu ikke var modne til en løsning gennem ny lovgivning. På nogle områder var der behov for undersøgelser vedrørende kopieringens art og omfang, og for så vidt angår kopieringen inden for undervisningsvæsenet, burde en regulering stilles i bero, indtil der var indvundet erfaringer med den aftaleordning, der i Sverige er indgået mellem utbildningsdepartementet og rettighedshavernes organisationer, og de ordninger af tilsvarende art, som var under forberedelse i de andre lande.

I Danmark gennemførte undervisningsministeriet i 1974 en undersøgelse af omfanget af fotokopieringen i skolerne i 1972-73. På baggrund af undersøgelsen har der gennem længere tid været ført forhandlinger mellem ophavsmændenes organisationer og undervisningsministeriet om indgåelse af en fotokopieringsaftale. Forhandlingerne er endnu ikke afsluttet.

Med hensyn til spørgsmålet om videooptagelser erkendtes det under de nordiske forhandlinger, at der på grund af den store betydning, som undervisningen i fjernsyn har fået i de senere år, var behov for hurtigt at få gennemført ændringer af de gældende regler om adgangen til at foretage indspilninger af radio- og fjernsynsudsendelser til undervisningsbrug.

I overensstemmelse hermed forventes der i Finland og Sverige fremlagt forslag om, at de gældende bestemmelser udvides til også at omfatte billedoptagelser af undervisningsudsendelser i fjernsyn. Spørgsmålet om optagelse af andre fjernsynsudsendelser end undervisningsudsendelser har man fra finsk og svensk side ønsket udskudt til fornyet overvejelse. I Norge vil spørgsmålet blive reguleret ved administrative bestemmelser udfærdiget med hjemmel i en fuldmagtsbestemmelse i loven.

Af undersøgelser foretaget af undervisningsministeriet og Danmarks Radios undervisningsafdeling fremgår, at der inden for undervisningssektoren er en stærk interesse for at kunne optage ikke alene undervisningsudsendelser, men også andre udsendelser i fjernsyn til senere brug i undervisningen. Resultatet af undervisningsministeriets videoundersøgelse 1975-76 er optrykt som bilag 2. Ved lov nr. 419 af 13. juni 1973 er der under undervisningsministeriet oprettet en landscentral for undervisnings-

midler. Efter lovens § 6 har landscentralen bl.a. til opgave at foretage distribution af film, bånd og lignende materialer til skoler og andre undervisningsinstitutioner. En løsning af de rettighedsmæssige problemer i forbindelse med landscentralens virksomhed trænger sig derfor på.

Under udarbejdelsen af lovforslaget har det på baggrund af de synspunkter, der har været fremført fra ophavsmændenes organisationer, været overvejet at udforme forslaget om vederlag for optagelse af andre udsendelser end undervisningsudsendelser som en aftalelicens, ikke som nogen tvangslicens. En aftalelicensordning ville give ophavsmændene og deres organisationer en stærkere stilling over for undervisningssektoren end den foreslåede tvangslicens. Ministeriet for kulturelle anliggender må imidlertid anse det for tvivlsomt, om man på indværende tidspunkt gennem en aftalelicens ville kunne påå en tilstrækkelig hurtig løsning på rettighedsproblemerne inden for undervisningsområdet. Ministeriet har herved bl.a. lagt vægt på, at de forsøgsaftaler, der i årene 1971-73 blev indgået mellem Danmarks Radio og visse ophavsmandsorganisationer om udlevering af båndkopier til ikke-kommercielle humanitære og undervisningsmæssige formål, ikke har ført til nogen varig løsning.

I overensstemmelse hermed er det fremlagte forslag med mindre ændringer baseret på det forslag om tvangslicens, som blev fremlagt af de danske og finske sagkyndige i den nordiske ophavsretskomité. Under hensyn til, at der i de øvrige nordiske lande endnu ikke er taget stilling til, hvilke regler der skal gælde for optagelse af almindelige radio- og TV-udsendelser til undervisningsbrug, må en gennemførelse af tvangslicensforslaget betragtes som en midlertidig løsning. Den foreslåede tvangslicensordning bør derfor efter ministeriets opfattelse ikke være til hinder for, at man under det videre revisionsarbejde kan overveje andre løsninger, som måtte skønnes at være praktisk og administrativt gennemførlige.

Med hensyn til spørgsmålet om lovforslagets forenelighed med Bernerkonventionen bemærkes, at dette spørgsmål må vurderes i forhold til bestemmelserne i den i 1971 i Paris reviderede konventionstekst, som - efter at de nordiske overvejelser vedrørende nye retningslinier for revisionen af ophavsretslovgivningen er tilendebragt - forventes tiltrådt af Danmark i foråret 1977. Ministeriet for kulturelle anliggender må - i overensstemmelse med betænkningen fra den nordiske ophavsretskomité - være af den opfattelse, at ændringsforslaget til § 17 falder indenfor rammerne af, hvad der

efter konventionstekstens art. 9 (2) og 10 (2) kan bestemmes ved national lovgivning. Efter art. 9 (2) er det generelt forbeholdt unionslandenes lovgivning at tillade reproduktion af litterære og kunstneriske værker i særlige tilfælde, under forudsætning af, at en sådan reproduktion ikke på skadelig måde påvirker den normale udnyttelse af værket og ikke på urimelig måde gør indgreb i ophavsmændenes legitime interesser. Efter art. 10 (2) kan det i unionslandenes lovgivning bestemmes, at litterære og kunstneriske værker i den udstrækning, som retfærdiggøres af formålet, må benyttes i publikationer, radioudsendelser og lyd- og billedoptagelser som illustration ved undervisning, forudsat at benyttelsen sker i overensstemmelse med god skik.

Forslaget til ændring af § 17 vedrører umiddelbart kun de rettigheder, som efter lovens kap. I tilkommer ophavsmændene til litterære og kunstneriske værker, ikke de rettigheder, der ved §§ 45, 46 og 48 er tillagt henholdsvis udøvende kunstnere, fremstillere af grammofonplader og radio- og fjernsynsforetagender.

I overensstemmelse med betænkningen fra den nordiske ophavsretskomiteé finder ministeriet for kulturelle anliggender, at de begrænsninger i ophavsmændenes rettigheder, der er foreslået gennemført ved forslaget til § 17, bør finde tilsvarende anvendelse i forhold til udøvende kunstnere og grammofonpladeproducenter. Foretages der f.eks. med hjemmel i § 17 en indspilning af en musikfremførelse uden samtykke fra komponisten, bør ej heller de medvirkende musikere eller en grammofonpladeproducent kunne modsætte sig indspilningen. Også med hensyn til spørgsmålet om vederlag for indspilning af ikke-undervisningsudsendelser synes det rimeligt, at der skal gælde samme regler for de her omtalte rettighedsgrupper.

Da de gældende beskyttelsesbestemmelser i §§ 45 og 46 for udøvende kunstnere og grammofonpladeproducenter allerede indeholder en henvisning til § 17, er der ikke behov for nogen lovændring. Henvisningen overføres til at gælde § 17 i den formulering, bestemmelsen får ved nærværende lovrevision.

Anderledes forholder det sig, når det gælder den beskyttelse, der ved lovens § 48 er tillagt radio- og fjernsynsforetagender. Medens det er klart, at der ikke bør kræves samtykke fra et radio- eller fjernsynsforetagende til indspilninger, som kan foretages uden samtykke fra de i udsendelserne implicerede ophavsmænd og udøvende kunstnere m.fl., synes der ikke at være noget behov for at give radiofonierne nogen ret til vederlag for indspilning

af ikke-undervisningsudsendelser til undervisningsbrug. Det må være naturligt at antage, at radiofonierne vil være beredt til at acceptere indspilning af deres udsendelser til undervisningsbrug, når de rettighedsmæssige spørgsmål er løst i forhold til de i programmerne medvirkende kunstnere.

I overensstemmelse hermed foreslås den henvisning til § 17, som findes i § 48 om radiofonibeskyttelse, præciseret, således at henvisningen kun kommer til at gælde § 17, stk. 1 og 4, ikke stk. 2 og stk. 3 om ret til vederlag for optagelse af andre udsendelser end undervisningsudsendelser.

Med hensyn til ændringsforslagene til §§ 49, 54 og 59 bemærkes, at der er tale om mindre konsekvensændringer, hvorfor der henvises til bemærkningerne nedenfor om de enkelte ændringsforslag.

Lovforslaget medfører ikke umiddelbart økonomiske konsekvenser for stat og kommuner eller Danmarks Radio. Derimod vil den mulighed, som lovforslaget åbner for, at der kan foretages optagelse af andre udsendelser end undervisningsudsendelser, medføre, at der af de for optagelsesvirksomheden ansvarlige undervisningsinstanser skal betales vederlag til rettighedshaverne efter lovforslagets § 17, stk. 2. Da spørgsmålet om den samlede størrelse af dette vederlag vil bero, dels på omfanget af den optagelsesvirksomhed, som forslaget måtte give anledning til indenfor undervisningssektoren, dels på de forhandlinger, som skal føres med ophavsmændenes organisationer, er det ikke muligt på indeværende tidspunkt at sige noget nærmere om, hvilke udgifter lovændringen på dette punkt vil medføre. Undervisningsministeriet har oplyst, at en udnyttelse af den nye bestemmelse må forventes at give anledning til visse merudgifter i forbindelse med en udvidelse af landcentralens distributionsvirksomhed.

Bemærkninger til lovforslagets enkelte bestemmelser.

Til § 1.

Til nr. 1.

Efter den gældende lovs § 17 er det tilladt til midlertidig brug ved undervisning at fremstille eksemplarer af offentliggjorte værker ved lydoptagelse, såfremt fremstillingen finder sted inden for undervisningsvirksomhed eller i en indspilningscentral, der er oprettet af offentlig undervisningsmyndighed. Bestemmelsen har dannet grundlag for, at skoler og båndcentraler siden 1961 har kunnet optage radioens, herunder navnlig skoleradioens udsendelser, med henblik på tidsforskudt an-

vendelse i undervisningen. Derimod har bestemmelsen ikke givet mulighed for, at der kunne foretages billedoptagelser af fjernsynsudsendelser uden samtykke fra de i udsendelserne medvirkende ophavsmænd og udøvende kunstnere. Retten til at foretage lydoptagelser efter § 17 gælder både for direkte optagelse f. eks. af en koncertfremførelse og for optagelser foretaget fra radio og fjernsyn eller ved overspilning af tidligere foretagne optagelser. I sidstnævnte henseende gælder der dog efter § 17, stk. 2 den begrænsning, at det ikke er tilladt direkte at overspille grammofonplader eller bånd, der er fremstillet med salg for øje.

De væsentligste ændringer, som lovforslaget medfører i forhold til gældende ret, er:

- 1) Retten til at foretage indspilninger til undervisningsbrug udvides til også at omfatte billedoptagelser, således at § 17 får betydning også i forhold til fjernsynsudsendelser.
- 2) Ophavsmændene får ret til vederlag ved optagelse af andre udsendelser end undervisningsudsendelser.
- 3) Anvendelsesområdet for § 17 begrænses, således at bestemmelsen kun kommer til at gælde for optagelse fra radio og fjernsyn, ikke for direkte optagelse af beskyttede værker.

Baggrunden for den sidstnævnte ændring er, at den gældende § 17 hovedsagelig har været anvendt til optagelse af skoleradioens udsendelser på undervisningsministeriets båndcentral. Da optagelse af direkte fremførelse og overspilning af grammofonplader o. lign. allerede i en vis udstrækning kan foretages efter de gældende bestemmelser i §§ 11 og 14 om eksemplarfremstilling til privat brug og citatret, taler hensynet til ophavsmændenes interesse for, at anvendelsesområdet for den organiserede optagelsesadgang i § 17 ikke – når det gælder optagelser af umiddelbare fremførelser og overspilning af grammofonplader o. lign. – kommer til at række videre end de nævnte undtagelsesbestemmelser. Den foreslåede begrænsning i § 17 indebærer, at bestemmelsen i § 17, stk. 2, om forbud mod eftergørelse af kommercielle grammofonplader og bånd kan udgå.

Optagelser, som foretages med hjemmel i § 17, skal for at være lovlige være foretaget inden for undervisningsvirksomhed. I betænkningen fra den nordiske ophavsretskomite blev dette begreb defineret snævert, således at det stort set kun dækkede undervisning inden for den offentlige uddannelsessektor. Under de senere nordiske departementsforhandlinger om betænkningen har der været enighed om, at privat foranstaltet undervis-

ningsvirksomhed principielt burde sidestilles med de offentlige uddannelsesaktiviteter, når det gælder mulighederne for at kunne foretage optagelser fra radio og fjernsyn.

I overensstemmelse hermed omfatter begrebet undervisningsvirksomhed – udover undervisning inden for den egentlige offentlige uddannelsessektor – enhver kundskabsformidling, som sker i organiseret form. Eksempelvis kan nævnes højskoler, undervisning efter loven om fritidsundervisning m. v., pædagogisk virksomhed inden for børne- og ungdomsinstitutioner, videreuddannelse, som foranstalles på arbejdspladser eller af faglige sammenslutninger, korrespondanceundervisning, o. lign. Under undervisningsvirksomhed falder også AV-centraler, som indgår som led i den pædagogiske virksomhed.

Udenfor begrebet undervisningsvirksomhed falder enkeltarrangementer af underholdende eller almenorienterende karakter, som ikke i forhold til deltagerne kan siges at have karakter af nogen egentlig kursusvirksomhed. Det samme gælder forskellige former for privat undervisningsvirksomhed, som det ikke vil være naturligt at sidestille med de uddannelsesstilbud, som findes inden for den offentlige uddannelsessektor. En privat danseskole vil f. eks. ikke være berettiget til med hjemmel i § 17 at foretage optagelser fra radio eller fjernsyn uden samtykke fra rettighedshaverne.

Under udarbejdelsen af lovforslaget har det været overvejet, hvorvidt undervisningsafdelingen i Danmarks Radio burde være omfattet af udtrykket undervisningsvirksomhed. Virkningen heraf ville være, at undervisningsafdelingen uden samtykke fra de i udsendelserne medvirkende ophavsmænd efter § 17 ville være berettiget til direkte at stille optagelser af afdelingens produktioner eller kopier heraf til rådighed for uddannelsesinstitutionerne. Da hovedsigtet med lovforslaget er at legalisere den optagelsesvirksomhed, som rent faktisk pågår landet over på skoler og båndcentraler, jfr. den som bilag 2 optrykte undersøgelse, har ministeriet for kulturelle anliggender ikke ment, at man ved fastlæggelsen af begrebet undervisningsvirksomhed burde gå så langt, at der reelt blev tale om et lovindgreb i de overenskomster, som Danmarks Radio har indgået med ophavsmændene om medvirken i programproduktionen. Udtrykket undervisningsvirksomhed i § 17 omfatter derfor – ligesom den gældende lovs § 17 og forslaget fra den nordiske komité – ikke undervisning i radio og fjernsyn.

Bestemmelsen i § 17, stk. 1, indebærer, at såvel undervisningsprogrammer som andre programmer

i radio og fjernsyn kan optages til undervisningsbrug, uden at der skal indhentes samtykke fra de ophavsmænd, hvis værker indgår i programmerne.

Spørgsmålet om, hvorvidt der bør gives ophavsmændene en ret til vederlag for optagelserne, må afgøres ud fra en afvejning af de modstående interesser – på den ene side undervisningsrådets interesse i uhindret at kunne efterudnytte udsendelser i radio og fjernsyn til pædagogiske formål og på den anden side ophavsmændenes interesse i en økonomisk kompensation for den øgede udnyttelse af deres værker, der muliggøres ved fremstillingen og brugen af optagelser. Den omstændighed, at man af samfundsmæssige grunde finder det påkrævet at begrænse ophavsmandens eneret, kan ikke i sig selv motivere, at man også fratager ham retten til et vederlag for den brug af værket, som der her er tale om.

For undervisningsvæsenet må den overvejende interesse bestå i, at de egentlige undervisningsudsendelser, dvs. dem, der produceres specielt med henblik på brug i undervisningen, kan anvendes frit og uhindret til deres formål, således at f. eks. en skoleklasse, hvis skemalægning ikke tillader, at en udsendelse modtages direkte af eleverne på udsendestidspunktet, får mulighed for at anvende den senere på grundlag af en optagelse. For ophavsmændene kan det på den anden side ikke siges at være stridende mod de forudsætninger, under hvilke de har givet tilladelse til, at deres værker benyttes i en undervisningsudsendelse, at udsendelsen ved hjælp af sådanne optagelser kommer til at tjene sit formål. Det skønnes derfor ikke rimeligt, at der tillægges ophavsmændene krav på vederlag for optagelser af undervisningsudsendelser.

Når det gælder optagelser af radio- og fjernsynsselskabernes andre programmer, synes der derimod ikke at kunne anføres nogen begrundelse for ikke at give ophavsmændene krav på vederlag for optagelserne. Det drejer sig her om udsendelser, der ikke er produceret specielt med henblik på undervisning, og optagelser af udsendelserne fremtræder klart som en selvstændig ny udnyttelse, som bør udløse et særligt vederlag. At der sikres ophavsmændene vederlag i denne situation, vil også være bedst stemmende med de forpligtelser, Danmark har påtaget sig ved sin tilslutning til Bernerkonventionen.

I overensstemmelse hermed er der i § 17, stk. 2 optaget en bestemmelse om, at ophavsmanden har krav på vederlag for optagelser, der foretages af radio- og fjernsynsselskabernes almindelige programmer.

Praktisk set må spørgsmålet, om et værk indgår i en undervisningsudsendelse, bero på, om udsendelsen ved annonceringen af det pågældende program fremtræder som hidrørende fra undervisningsafdelingen indenfor det pågældende radioforetagende.

Retten til vederlag efter stk. 2 knytter sig til selve fremstillingen af optagelser af almindelige udsendelser i radio og fjernsyn, ikke til den senere brug af optagelserne. Det må herved erindres, at benyttelsen af beskyttede værker til undervisning, f. eks. i form af mundtlig fremførelse, i almindelighed foregår under sådanne private former, at forholdet allerede af denne grund ikke omfattes af ophavsmændenes eneret efter § 2. Videre følger det af § 17, stk. 1, at optagelserne må anvendes og spredes inden for undervisningsvirksomhed. Bestemmelsen i stk. 1 indebærer således – ud over retten til eksemplar fremstilling – også en undtagelse fra ophavsmændenes ret til efter § 2 at autorisere spredning af eksemplarer af deres værker f. eks. i form af udlån. For at undgå, at optagelserne udlånes til formål, som ikke dækkes af § 17, må det ved udformningen af de forskrifter, som ministeren for kulturelle anliggender kan fastsætte i medfør af § 17, stk. 1, sidste pkt., sikres, at der bliver ført en nøje kontrol med udlån af optagelserne til andre undervisningsinstitutioner.

Fastlæggelsen af størrelsen af vederlaget efter § 17, stk. 2, må i øvrigt bero på forhandlinger mellem de for optagelsesvirksomheden ansvarlige undervisningsmyndigheder og ophavsmændenes organisationer, således at der oparbejdes en tarifpraksis, som også vil kunne være vejledende på undervisningsområder, der ikke direkte dækkes af indgåede vederlagsaftaler. Kan der ikke opnås enighed om størrelsen af vederlaget for den enkelte optagelse, kan spørgsmålet af parterne – dvs. de for optagelserne ansvarlige undervisningsinstanser og den eller de af ministeren for kulturelle anliggender i henhold til stk. 3 godkendte forhandlingsberettigede ophavsmandsorganisationer, jfr. herom nærmere nedenfor, indbringes til endelig administrativ afgørelse i det i lovens § 54 omhandlede nævn (tvangslicensnævnet).

Det bemærkes, at optagelsesadgangen efter § 17, stk. 1, og retten til vederlag efter stk. 2 ikke alene gælder for optagelser, der foretages i forbindelse med selve radio- eller fjernsynsudsendelsen (»off the air«), men også senere overspilning af sådanne optagelser.

Efter § 17, stk. 1, må de foretagne optagelser eller kopier heraf kun benyttes i undervisningsvirksomhed. For at skabe sikkerhed mod misbrug

af ordningen blev det i betænkningen fra den nordiske ophavsretskomiteé foreslået, at optagelserne skulle gøres ubrugbare efter et tidsrum, der fastsættes af ministeren for kulturelle anliggender. Da komiteens forslag næppe giver en tilstrækkelig smidig hjemmel til at udforme de kontrolforskrifter, som måtte vise sig nødvendige, hvis spørgsmålet ikke kan løses ved forhandling mellem parterne, har ministeriet for kulturelle anliggender ment at burde opretholde den formulering, som findes i den gældende lovs § 17. I forslaget's stk. 1, sidste pkt., bestemmes det derfor, at ministeren for kulturelle anliggender kan fastsætte regler om opbevaringen og benyttelsen af de foretagne optagelser. Det forudsættes, at udstedelsen af eventuelle regler sker efter forhandling med undervisningsministeriet, de kommunale myndigheder, Danmarks Radio og rettighedshavernes organisationer.

Som spørgsmål, der eventuelt bør reguleres ved forskrifter udstedt i henhold til § 17, stk. 1, sidste pkt., kan nævnes bestemmelser, der sikrer kontrol med, at udlån til andre undervisningsinstitutioner ikke leder til misbrug; bestemmelser om sletning af optagelser; bestemmelser til sikring af, at optagelserne foretages på et forsvarligt teknisk niveau, og bestemmelser om, at der ikke må foretages forvanskende klipning og redigering i de foretagne optagelser.

I forbindelse med det sidstnævnte spørgsmål må det erindres, at optagelsesadgangen efter § 17 efter lovens § 26 ikke gør indskrænkninger i ophavs-mændenes ideelle rettigheder efter § 3 (droit moral).

Efter forslaget's stk. 3 kan vederlagskrav efter § 17, stk. 2, kun gøres gældende gennem organisationer, som er godkendt af ministeren for kulturelle anliggender. Formålet med bestemmelsen er at sikre, at undervisningssektoren ikke stilles overfor – isoleret og successivt – at skulle forhandle vederlagsspørgsmålet med et ubestemt antal individuelle rettighedshavere eller et betydeligt antal ophavs-mandsorganisationer, som hver især repræsenterer en bestemt kategori rettighedshavere, f. eks. komponister, forfattere, billedkunstnere osv. En mulig løsning ville være at godkende det såkaldte Kassetudvalg, som i de senere år har fungeret som koordinator for et stort antal rettighedshaverorganisationer, eller en af udvalget oprettet særlig organisation som forhandlingsberettiget modpart for undervisningssektoren. Formuleringen af bestemmelsen i stk. 3 holder imidlertid også muligheden åben for andre løsninger. Ved godkendelsen af de i stk. 3 nævnte organisationer bør der lægges afgø-

rende vægt på, at undervisningssektoren ikke i forbindelse med forhandlinger om vederlagsspørgsmålet kommer i en situation, der indebærer uoverskuelige administrative og deraf afledte økonomiske konsekvenser.

Fordelingen af vederlaget efter § 17, stk. 2, bør efter ministeriets opfattelse foretages af rettighedshaverne selv og være undervisningssektoren uvedkommende. Da det ved den oprindelige udsendelse i radio og fjernsyn normalt er klarlagt, hvilke rettighedshavere som har krav på vederlag i forbindelse med de udsendte programmer, vil det være muligt efter aftale med Danmarks Radio at identificere, hvilke rettighedshavere der bør have andel i det samlede vederlag efter § 17, stk. 2. Det må imidlertid ved godkendelsen af de forhandlingsberettigede organisationer påses, at den eller de organisationer, som godkendes – i det omfang, det er praktisk muligt – påtager sig også at foretage afregning med rettighedshavere som ikke er tilsluttet den eller de forhandlingsberettigede organisationer, herunder udenlandske rettighedshavere, som efter Danmarks internationale konventionsforpligtelser har krav på at blive sidestillet med danske rettighedshavere.

For en enkelt kategori af værker, som indgår i fjernsynsudsendelser, vil optagelsesadgangen efter § 17 kunne have betydelige økonomiske skadevirkninger for rettighedshaverne. Der sigtes til filmværker, der udover at blive udsendt i TV også er produceret med henblik på distribution ved udlejning eller salg, som tilfældet er med f. eks. spillefilm. Optagelsesadgangen efter § 17 vil i sådanne tilfælde kunne gribe økonomisk forstyrrende ind i distributionen af sådanne film og vanskeliggøre radiofoniernes mulighed for at erhverve sendingsrettigheder. I betænkningen fra den nordiske ophavsretskomiteé blev det derfor foreslået, at § 17, stk. 1 ikke skulle gælde for filmværker, der også er bestemt til forevisning på anden måde end i fjernsyn. Undtagelsesbestemmelsen skulle gælde for alle slags filmværker, dvs. ikke alene for almindelige spillefilm, men også for dokumentarfilm, undervisningsfilm, videogrammer o. lign.

Under udarbejdelsen af lovforslaget har Danmarks Radio tilkendegivet, at man ikke ser sig i stand til i forbindelse med udsendelse af indkøbte film at annoncere forbud mod optagelse efter § 17, stk. 1, for andre filmværker end normale spillefilm. Det anføres, at distributionsformerne for kortfilm, undervisningsfilm o. lign. er så varierende, at det vil være vanskeligt for Danmarks Radio at få klarhed over, om der efter den af ophavsretskomiteen foreslåede undtagelsesbestemmelse skal annonceres

F. t. l. vedr. ophavsretsloven.

optagelsesforbud eller ikke. Da det må være af afgørende betydning for de enkelte undervisningsinstitutioner, at man nøje ved, hvilke udsendelser der må eller ikke må optages til undervisningsbrug, finder ministeriet, at bestemmelsen indtil videre bør begrænses til spillefilm, som indgår i biografernes normale repertoire. Spørgsmålet, om undtagelsesbestemmelsen senere bør udvides til at omfatte andre filmværker end spillefilm, henskydes til nærmere undersøgelse i forbindelse med den mere generelle revision af ophavsretslovgivningen.

I overensstemmelse med betænkningen fra den nordiske ophavsretskomiteé er det dog tilladt at optage spillefilm til undervisningsbrug, hvis der i en fjernsynsudsendelse kun er medtaget mindre dele af det pågældende værk, jfr. forslagens stk. 4, sidste pkt.

Til nr. 2.

Indsættelsen af en henvisning specielt til § 17, stk. 1 og 4 i § 48, stk. 3, tilsigter at præcisere, at bestemmelserne i § 17, stk. 2 og 3 om ret til vederlag i forbindelse med optagelse af andre udsendelser end undervisningsudsendelser, ikke skal gælde i forhold til radiofonierne.

Til nr. 3.

I ophavsretslovens § 49 findes der bestemmelser om en vis kortvarig beskyttelse af produkter, som ikke opfylder betingelserne for at opnå ophavsretsbeskyttelse efter lovens § 2 om beskyttelse af litterære og kunstneriske værker. Det drejer sig om kataloger, tabeller og lignende arbejder, der sammenstiller et større antal oplysninger, og om programmer. De nævnte arbejder må ikke eftergøres,

herunder optages på film eller bånd, før 10 år er gået fra det år, da arbejdet blev udgivet.

Indsættelsen af en henvisning til § 17 i § 49, stk. 3, indebærer, at undervisningssektoren – i det omfang, der måtte forekomme tabeller m. v. i fjernsynsudsendelser – vil kunne optage de nævnte arbejder til undervisningsbrug under de samme betingelser, som gælder for litterære og kunstneriske værker. Med hensyn til eventuelle vederlagskrav efter § 17, stk. 2, må det dog erindres, at vederlagskravet for de i § 49 omhandlede frembringelser kun gælder indenfor den ovennævnte korte beskyttelsestid på 10 år.

Til nr. 4.

Indsættelsen af en henvisning til § 17 i § 54 tilsigter at udvide tvangslicensnævnets kompetence til også at omfatte spørgsmålet om fastsættelse af vederlag for optagelse af ikke-undervisningsudsendelser i radio og fjernsyn til undervisningsbrug.

Til nr. 5.

Indsættelsen af en bestemmelse om, at vederlagskravet efter § 17, stk. 2, jfr. § 46, stk. 2, i forhold til fremstillere af grammofonplader og lyd-bånd kun skal gælde for lydoptagelser, som er foretaget i Danmark, har til formål at muliggøre, at vederlagsordningens internationale rækkevidde – i modsætning til beskyttelsen mod piratkopiering af grammofonplader o. lign, som efter § 59 gælder for enhver optagelse, uanset hvor den er foretaget – kan begrænses til optagelser, der er foretaget i lande, der har tiltrådt den af Danmark ratificerede konvention af 26. oktober 1961 om beskyttelse af udøvende kunstnere, fremstillere af fonogrammer samt radio- og fjernsynsforetagender.

Bilag 1.

Lovforslaget sammenholdt med gældende formulering

Gældende formulering.

§ 17. Til midlertidig brug ved undervisning er det tilladt at fremstille eksemplarer af offentliggjorte værker ved lydoptagelse, såfremt fremstillingen finder sted inden for undervisningsvirksomhed eller i en indspilningscentral, der er oprettet af offentlig undervisningsmyndighed. De fremstillede eksemplarer må ikke udnyttes i andet øjemed.

Stk. 2. Bestemmelsen medfører ikke ret til direkte eftergørelse af grammofonplader eller bånd, fremstillet med salg for øje.

Stk. 3. Der kan af undervisningsministeren gives nærmere regler om opbevaringen og benyttelsen af de foretagne lydoptagelser.

§ 48. En lydradio- eller fjernsynsudsendelse må ikke uden radio- eller fjernsynsforetagendets samtykke udsendes af andre. Den må ej heller uden sådant samtykke affotograferes eller optages på grammofonplade, bånd, film eller anden indretning, ved hjælp af hvilken den kan gengives, eller i erhvervsøjemed gøres tilgængelig for almenheden.

Stk. 2. Er en udsendelse affotograferet eller optaget som i stk. 1 anført, må den ikke uden foretagendets samtykke overføres til en anden indretning, der kan gengive den, førend 25 år er forløbet efter udgangen af det år, da udsendelsen fandt sted.

Stk. 3. Bestemmelserne i § 11, stk. 1, § 14, stk. 1, §§ 17, 20 og 21 samt i § 22, stk. 2 og 3, finder tilsvarende anvendelse.

Lovforslaget.

1. § 17 affattes således:

„**§ 17.** Inden for undervisningsvirksomhed må der ved lyd- eller billedoptagelse fremstilles eksemplarer af værker, som udsendes i radio eller fjernsyn. Sådanne eksemplarer må kun benyttes i undervisningsvirksomhed. Ministeren for kulturelle anliggender kan fastsætte regler om opbevaringen og benyttelsen af de foretagne optagelser.

Stk. 2. Ophavsmanden har krav på vederlag, når der foretages optagelse af værker, der gengives i andre udsendelser end undervisningsudsendelser.

Stk. 3. Vederlagskravet kan kun gøres gældende gennem organisationer, som er godkendt af ministeren for kulturelle anliggender.

Stk. 4. Bestemmelsen i stk. 1 gælder ikke for filmværker, som indgår i biografernes almindelige repertoire af spillefilm, medmindre der ved udsendelsen i fjernsyn kun er benyttet mindre dele af værket.“

2. I § 48, stk. 3, ændres „§§ 17, 20“ til: „§ 17, stk. 1 og 4, § 20“.

Gældende formulering.

§ 49. Kataloger, tabeller og lignende arbejder, der sammenstiller et større antal oplysninger, samt programmer må ikke eftergøres uden samtykke af den, som har frembragt dem, før 10 år er gået efter det år, da arbejdet blev udgivet.

Stk. 2. Er arbejder af den nævnte art eller dele deraf genstand for ophavsret eller anden beskyttelse, kan denne også gøres gældende.

Stk. 3. Bestemmelserne i § 11, stk. 1, og § 14 finder tilsvarende anvendelse. Det samme gælder bestemmelsen i § 9, dog ikke for så vidt angår Det kongelige Teaters programmer.

§ 54. Såfremt der ikke kan opnås enighed om størrelsen af vederlag i henhold til §§ 14, 16, 18, 19, 22, 25 og 47, kan hver af parterne forelægge spørgsmålet for et af undervisningsministeren nedsat særligt nævn. Nævnet har den endelige administrative afgørelse. Ministeren fastsætter de nærmere regler for nævnets virksomhed.

§ 59. Bestemmelserne i § 45 og §§ 47 og 48 gælder for fremførelser og lydoptagelser samt lydradio- og fjernsynsudsendelser, som finder sted i Danmark. Bestemmelsen i § 46 finder anvendelse på enhver lydoptagelse.

Stk. 2. Bestemmelserne i §§ 49 og 50 gælder til fordel for danske statsborgere, personer, der er bosat i Danmark, samt til fordel for selskaber, der har dansk bestyrelse og sæde i Danmark. Endvidere gælder § 49 frembringelser, som først er udgivet i Danmark.

Lovforslaget.

3. I § 49, stk. 3, ændres „og § 14“ til: „og §§ 14 og 17,“.

4. I § 54 indsættes efter „16,“: „17,“.

5. I § 59, stk. 1, indsættes efter 2. pkt.:

„Retten til vederlag efter § 46, stk. 2, jfr. § 17, stk. 2, gælder dog kun for lydoptagelser, som finder sted i Danmark“.

Bilag 2.

Landscentralen for Undervisningsmidler
Gl. Kongevej 164, 1850 København V.

Den 22. marts 1975.

Til

*Undervisningsministeriet
Departementet
Tilsynet med Legater og Stiftelser
St. Regnegade 12
1110 København K.*

I skrivelse af 1. september 1975, journal nr. 05-30-16-01/73 har ministeriet anmodet landscentralen for undervisningsmidler, eventuelt i samarbejde med ministeriets økonomisk/statistiske kontor om at iværksætte en undersøgelse af omfanget af kopiering af tv-udsendelser på skolecentraler m. v. Ministeriet tilføjer, at undersøgelsen bør omfatte samtlige skolecentraler samt eventuelt større kommuner, hvor der foregår en centraliseret video-kopiering. Undersøgelsen må være anonym, således at skolecentrallederne m. fl. har „frit lejde“ til at afgive nøjagtige oplysninger om deres kopieringsvirksomhed. Der bør spørges om hvor mange udsendelser (masterbånd), skolecentralen har optaget, hvilke programmer det har drejet sig om (skole-tv, aktualitetsudsendelser, tv-teater m. v.), og hvor mange kopier der er blevet udleveret. Endelig vil spørgsmål om apparaturets art, anskaffelsespriser m. v. kunne indrages i undersøgelsen.

Landscentralen har gennemført den ønskede undersøgelse i to tempi:

Først udsendtes der et spørgeskema til samtlige primærkommuner og amtskommuner med anmodning om at få oplyst, om der i det pågældende område foregik en centraliseret video-kopiering. På grundlag af besvarelserne udsendtes i anden omgang et spørgeskema til de pågældende centraler.

Spørgeskemaet til anden etape er udarbejdet i samråd med ministeriets økonomisk/statistiske kontor. En kopi af de anvendte to skema-formularer vedlægges til orientering.

De modtagne skemaer er behandlet fortroligt i landscentralen, og oplysningerne er alene anvendt til følgende opgørelse:

Undersøgelse I, med spørgeskema til kommuner og amtskommuner resulterede i opgivelse af 9 centraler, der foretog videokopiering. I undersøgelse II foreligger svar fra samtlige 9 centraler.

Hvilket år påbegyndte centralen optagelse af masterbånd (originaloptagelser fra tv)?

3 centraler begyndte optagelser i 1969
1 central begyndte optagelser i 1973
5 centraler begyndte optagelser i 1974

Hvem udvælger de tv-udsendelser, der skal optages?

På alle skemaer oplyses, at centralen selv udvælger tv-udsendelserne. En enkelt central siger tillige, at den enkelte lærer kan foretage udvælgelsen.

Til hvor mange skoler/institutioner leverer centralen båndkopier?

Det samlede antal skoler ifølge besvarelserne er 307

Til afspilning af bånd benytter 6 centraler $\frac{1}{2}$ " kassettemaskiner, 2 centraler $\frac{3}{4}$ " kassette, 1 central benytter 1/1" spole-til-spole, 2 centraler benytter $\frac{1}{2}$ " spole-til-spole og 1 oplyser, at han har benyttet dette system indtil 1974.

Hvor mange indspillede masterbånd opbevares i centralen pr. 1. juli 1975?

I alt 1.832 bånd

pr. 1. januar 1976:

I alt 2.128 bånd

Antallet af udsendelser i alt optaget indtil 1. januar 1976 ifølge besvareelserne:

3.052 udsendelser

Heraf i skoleåret 1974-75 optaget:

1.182 udsendelser

Hvilket antal kopier er udleveret?

4 centraler oplyser, at der kun foreligger 1 kopi af hver udsendelse (masterkopien) til udlån, mens de øvrige centraler oplyser, at der foretages yderligere kopiering. 1 central angiver intet udlånstal, de øvrige oplyser, at der i alt siden kopiering påbegyndtes er udleveret

14.336 kopier

Hvilke udsendelsestyper er optaget?

Langt det overvejende antal af udsendelser er produceret af Danmarks Radios undervisningsafdeling, kun 3 centraler oplyser, at de har optaget udsendelser, produceret af andre afdelinger i Danmarks Radio.

Det drejer sig om i alt

77 aktualitetsudsendelser

52 udsendelser fra børne- og ungdoms-afdelingen

27 tv-teater udsendelser

73 øvrige kulturudsendelser

83 — sammenlagt af alle andre, ikke her specificerede tv-udsendelser

Kun 2 af de 3 centraler, som optager andet end undervisningsafdelingens udsendelser, giver oplysning om, hvor mange kopier der er udleveret.

Af aktualitetsudsendelserne er i alt ifølge skemaerne udleveret:

71 kopier

af børne- og ungdomsafdelingens udsendelser:

38 kopier

af tv-teater udsendelser:

22 kopier

af øvrige kulturudsendelser:

70 kopier

og af alle andre udsendelsestyper, i alt

109 kopier

Hvorlænge opbevares de indspillede masterbånd?

5 af centralerne oplyser, at båndene opbevares over 2 år

1 central oplyser, at der foretages årlig redaktion

1 central oplyser, at båndene opbevares, indtil de bliver forældede eller erstattes af nye udsendelser

4 centraler svarer, at anlægget endnu er så nyt, eller at der ikke foreligger beslutning eller praksis for opbevaringen.

Video-kopieringen på centralerne sker ifølge skemaoplysningerne ud fra to forskellige principper:

Enten er centralerne det eneste sted, hvor tv-udsendelser optages

eller centralerne, hvor alle — eller de fleste af — undervisningsudsendelserne optages, fungerer som sikkerhedsnet efter aftale med kommunerne. Primært optager de enkelte skoler selv. Hvis dette svigter, fremsender skolerne tomme bånd til kopiering på centralen.

P. L. V.

Knud-E. Hauberg-Tychsen.

Mogens Elvius.